

Анастасія Політанська

Донецький національний університет імені Василя Стуса

ПРИКЛАДНА ЛІНГВІСТИКА У ВИРІШЕННІ МОВНИХ КОНФЛІКТІВ

У статті розглядається роль прикладної лінгвістики у вирішенні мовних конфліктів. На основі аналізу українських та міжнародних медіа про війну в Україні показано, як лінгвістичні інструменти виявляють емоційне забарвлення, формують мовну політику та підтримують національну ідентичність у кризовий період.

Ключові слова: прикладна лінгвістика, мовний конфлікт, медіа, державна мова, Україна.

The article explores the role of applied linguistics in resolving language conflicts. Based on the analysis of Ukrainian and international media covering the war in Ukraine, it demonstrates how linguistic tools reveal emotional connotations, shape language policy, and support national identity during times of crisis.

Key words: applied linguistics, language conflict, media, official language, Ukraine.

У контексті повномасштабної війни в Україні медіаресурси стали основними каналами трансляції інформації, емоцій, оцінок та наративів, які не лише інформують громадськість, а й формують сприйняття подій. Саме в таких умовах прикладна лінгвістика виступає ефективним інструментом аналізу мовної поведінки в умовах конфлікту, зокрема через застосування методів контент-аналізу та дискурс-аналізу до матеріалів медіа-дискурсу.

Метою цього дослідження стало вивчення відмінностей у висвітленні ключових подій війни в українських та міжнарод-

них онлайн-медіа, що дозволяє простежити роль мови у відтворенні емоційної напруги, конструюванні національних ідеологій і формуванні дискурсивних стратегій. Власне прикладна лінгвістика, як міждисциплінарна галузь, надає інструменти для аналізу текстів не лише з точки зору граматичних і лексичних особливостей, а й у ширшому контексті соціальної взаємодії, впливу на аудиторію та конфліктної взаємодії.

Для аналізу було відібрано по три новини з українських медіа («Українська правда», УНІАН, 24 канал) та міжнародних (BBC, The Guardian, The New York Times), що висвітлювали три ключові події: трагедію в Дніпрі (14.01.2023), відхід ЗСУ з Бахмута (травень 2023) та наступ українських сил на Херсонщині (липень 2023). Ці тексти стали емпіричною базою для прикладного лінгвістичного аналізу конфліктної комунікації в межах медіадискурсу.

Особливу увагу приділено емоційному забарвленню новин. Для об'єктивного оцінювання використовувалася бінарна шкала, де «+» позначає наявність емоційної складової (емоційна лексика, суб'єктивні оцінки, заголовки з емоційною інтонацією, зображення з емоційним впливом), а «-» — її відсутність (нейтральне, стримане подання) Критерії аналізу включали: лексику заголовків; емоційну інтонацію основного тексту; візуальні елементи (фотографії, відео); загальний тон публікацій.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика новин міжнародних та українських онлайн-медіа

Медіа	Назва	Емоційне забарвлення
Українська правда	1) «Дніпро в крові: ракета влучила у 9-поверхівку, десятки загиблих» (14.01.2023) 2) «Бахмут: ЗСУ відійшли для збереження життів бійців» (20.05.2023) 3) «Херсонщина: ЗСУ звільнили 5 сіл за тиждень» (25.07.2023)	1) + 2) - 3) +

Продовження табл. 1

Медіа	Назва	Емоційне забарвлення
УНІАН	1) «Трагедія в Дніпрі: фото з-під завалів» (14.01.2023) 2) «Бахмутська битва: підсумки» (21.05.2023) 3) «На Херсонщині — прорив: окупанти тікають» (26.07.2023)	1) + 2) – 3) +
24 канал	1) «Росіяни вбили 46 мирних жителів у Дніпрі — шокуючі кадри» (14.01.2023) 2) «Бахмут: ЗСУ відійшли на вигідні позиції» (20.05.2023) 3) «Український прапор над селами Херсонщини» (24.07.2023)	1) + 2) – 3) +
BBC	1) “Dnipro apartment block hit by Russian missile, dozens killed” (14.01.2023) 2) “Ukraine troops retreat from Bakhmut after brutal battle” (20.05.2023) 3) “Ukrainian forces advance in Kherson region” (25.07.2023)	1)- 2)- 3)-
The Guardian	1) “Russian strike on Dnipro kills civilians” (14.01.2023) 2) “Wagner chief claims control of Bakhmut” (20.05.2023) 3) “Ukraine makes gains in southern counteroffensive” (24.07.2023)	1)- 2)- 3)-
The New York Times	1) “Attack in Dnipro leaves 46 dead” (14.01.2023) 2) “Ukraine withdraws from Bakhmut after months of fighting” (20.05.2023) 3) “Ukrainian troops push forward in Kherson region” (25.07.2023)	1)- 2)- 3)-

Побудовано автором на основі [2, 3, 4, 5, 7]

Дані таблиці підтверджують припущення про наявність двох принципово різних підходів до висвітлення війни: емоційно орієнтованого (українські ЗМІ) та фактологічно-нейтрального

(міжнародні ЗМІ). Цей контраст відображає різні комунікативні стратегії та аудиторні запити, і саме прикладна лінгвістика дозволяє їх фіксувати, аналізувати й пояснювати.

Таким чином, дослідження демонструє приклад практичного застосування прикладної лінгвістики для аналізу реальних медіатекстів у контексті конфліктної комунікації. Воно також показує, як мовні засоби можуть бути інструментом впливу, емоційного залучення аудиторії або ж, навпаки, її дистанціювання від подій. Саме це робить прикладну лінгвістику ключовим інструментом для розуміння й вирішення мовних конфліктів.

Проведений контент-аналіз засвідчив, що під час висвітлення ключових подій війни українські та міжнародні ЗМІ демонструють принципово різні підходи до мовного оформлення інформації. Це, своєю чергою, свідчить про глибше явище — розбіжності у комунікативних стратегіях та інформаційних пріоритетах, які зумовлені не лише редакційною політикою, а й соціокультурними обставинами. Саме тут прикладна лінгвістика відіграє важливу роль як інструмент вивчення та впливу на мовну поведінку в умовах конфлікту.

Важливо враховувати, що прикладна лінгвістика — це не лише галузь теоретичних досліджень, а й практичний інструмент для аналізу комунікації в кризових ситуаціях, зокрема у ЗМІ. Вона дозволяє оцінити, яким чином мова використовується для досягнення певного ефекту — підтримки патріотизму, мобілізації громадськості, формування суспільної думки. У цьому контексті дослідження мовних стратегій різних медіа має безпосереднє прикладне значення для формування ефективної державної інформаційної політики.

У сучасному світі практично неможливо знайти країну, де всі громадяни говорять однією мовою. Саме тому держави змушені формувати мовну політику як важливу складову культурної інтеграції. Це актуально і для України, яка є багатонаціональною державою з історично складним мовним тлом. Тривала політи-

ка русифікації залишила значні наслідки, які досі впливають на мовні відносини в суспільстві.

Попри те що українська мова має статус державної, цього виявилось недостатньо для повноцінного її функціонування. Традиційні механізми мовної політики, такі як зміни в освіті чи регулювання медіа, потребують тривалого часу для реалізації. Тут на допомогу може прийти прикладна лінгвістика, яка пропонує оперативніші методи аналізу та вирішення конфліктів — зокрема через дослідження дискурсу, виявлення пропагандистських наративів, аналіз мовної маніпуляції.

Крім того, важливим аспектом мовної політики є чітке визначення термінів. Так, використання понять «державна мова» та «офіційна мова» часто розглядається як взаємозамінне, однак дослідники, як-от Г. Янковська, наголошують, що в українському законодавстві така синонімія є недоречною. З позицій прикладної лінгвістики [5, с. 58–62], така нечіткість термінології може призводити до юридичних непорозумінь і викликати мовні конфлікти в офіційному та публічному дискурсах. Тому у процесі формування мовної політики доцільним є залучення фахівців з прикладної лінгвістики, які здатні забезпечити термінологічну точність і комунікативну ефективність законодавчих актів.

Таким чином, прикладна лінгвістика відіграє важливу роль у врегулюванні мовних конфліктів, розробці лінгвістично виваженої політики, аналізі медійного дискурсу та формуванні стратегій інформаційного спротиву. Її міждисциплінарний характер дає змогу поєднати знання з лінгвістики, соціології, психології та політології для комплексного вирішення мовних проблем, особливо в умовах війни. Наведене дослідження є прикладом того, як засоби прикладної лінгвістики можуть бути використані для аналізу емоційного впливу новинного дискурсу та виявлення комунікативних інструментів впливу на масову свідомість. Це підтверджує необхідність подальших досліджень у цьому напрямі.

Список використаних джерел

1. Голова Дніпропетровської ОВА Сергій Лисак, Дніпропетровська обласна прокуратура, Нацполіція повідомили про наслідки ракетного удару. *Українська правда*. 2024. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2024/10/26/7481441/> (дата звернення: 26.10.2024).
2. Мільо А.В. Комунікативні технології в системі інформаційного захисту : навч. посібник для здобувачів вищої освіти за першим (бакалаврським) рівнем спеціальності 035 Філологія спеціалізації 035.10 Прикладна лінгвістика. [Електронне навчальне видання]. Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла», 2025. 180 с.
3. Удар по Дніпру 26 травня: зросла кількість жертв. УНІАН. 2024. URL: <https://www.unian.ua/war/udar-po-dnipru-26-travnya-zrosla-kilkist-zhertv-novini-dnipra-12271380.html> (дата звернення: 26.05.2025).
4. Український прапор над селами Херсонщини. *24 канал*. 2023. URL: <https://24tv.ua> (дата звернення: 24.08.2025).
5. Хомрач В. П. Політико-мовна ідентичність громадян України: стан та тенденції розвитку. Київський національний університет імені Тараса Шевченка. С. 161-168. URL: <https://enpui.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/8498/Homrach.PDF?sequence=1>.
6. Dnipro apartment block hit by Russian missile, dozens killed. *BBC News Україна*. 2023. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian> (дата звернення: 14.01.2025).
7. Sauer P. Wagner chief claims control of Bakhmut. *The Guardian*. 2023. URL: <https://www.theguardian.com/europe> (дата звернення: 20.05.2025).
8. Troianovski A., Pérez-Peña R. Ukraine withdraws from Bakhmut after months of fighting. *The New York Times*. 2023. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/71036>. URL: <https://www.nytimes.com/news-event/ukraine-russia> (дата звернення: 20.05.2025)